

Логопедична робота в дошкільному навчальному закладі

Бібліотека «Шкільного світу»

УДК 376-056.264

ББК 74.100+74.3

Л69

Автори-упорядники:

Мащок Ганна Вікторівна — вчитель-логопед ДНЗ № 9 «Ромашка», м. Дмитров Донецької обл.;

Яценко Людмила Петрівна — практичний психолог ДНЗ № 9 «Ромашка», м. Дмитров Донецької обл.;

Кириченко Вікторія Анатоліївна — музичний керівник ДНЗ № 9 «Ромашка», м. Дмитров Донецької обл.;

Обадіна Світлана Юрївна — вихователь ДНЗ № 9 «Ромашка», м. Дмитров Донецької обл.

Редакційна рада:

Т. Шаповал, Т. Гончаренко, М. Мосієнко —
канд. філол. наук, І. Рожнятовська, В. Снігульська

Л69 **Логопедична робота в дошкільному навчальному закладі.** —
К. : Редакції загальнопед. газет, 2013. — 128 с. (Бібліотека
«Шкільного світу»).

ISBN 978-966-451-000-1.

ISBN 978-966-2754-20-9.

У книжці запропоновано систему ігор та вправ для проведення корекційно-розвивальної роботи з дітьми, які мають вади мовлення та знижений рівень пізнавальної активності, а також потребують комплексної допомоги з боку дорослих у розвитку й пізнанні навколишнього світу. Лексичний матеріал розподілений за сферами життєдіяльності, згідно з вимогами Базової програми розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі».

Книжка призначена для вчителів-логопедів, учителів-дефектологів, вихователів, практичних психологів та музичних керівників дошкільних навчальних закладів.

УДК 376-056.264

ББК 74.100+74.3

ISBN 978-966-451-000-1 (6-ка «Шк. світу») © Мащок Г. В., 2013

ISBN 978-966-2754-20-9

© ТОВ «Редакції загальнопедагогічних газет», допліграфічна підготовка, 2013

ЗМІСТ

РОЗДІЛ 1. Корекційно-розвивальна робота з дітьми із мовленнєвими порушеннями

Критерії мовленнєвих порушень	4
Моделювання корекційно-розвивальної діяльності в дошкільному закладі.....	6
Розподіл лексичних тем за сферами життєдіяльності	9

РОЗДІЛ 2. Сфера «Природа»

Розмішала фарби осінь	11
Зима-чарівниця	16
Весна іде — красу несе.....	22
Літо. Кольори веселки.....	25
У гостях у щедрої осені (овочі, фрукти, гриби, ягоди).....	26
Тварини (свійські, дикі, теплих країв).....	35
Пернаті друзі (зимуючі, перелітні, свійські птахи).....	50

РОЗДІЛ 3. Сфера «Культура»

Іграшки. Музичні інструменти	61
Моя оселя	69
Будівництво	71
Меблі.....	74
Посуд	76
Побутова техніка	78
Транспорт	82
Цирк, жарти, небилиці	87

РОЗДІЛ 4. Сфера «Люди»

Я і моя родина.....	92
Дитячий садок.....	96
Професії.....	99
Новий рік.....	103
Україна — моя Батьківщина.....	107
Одяг, взуття	109

РОЗДІЛ 5. Сфера «Я — сам»

Гігієнічні навички	112
Продукти харчування	120
Що добре, а що погано	125
Література	126

КОРЕКЦІЙНО- РОЗВИВАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ ІЗ МОВЛЕННЄВИМИ ПОРУШЕННЯМИ

КРИТЕРІЇ МОВЛЕННЄВИХ ПОРУШЕНЬ

Мовленнєвий розвиток дошкільника має важливе значення у формуванні особистості, адже саме він визначає інтелектуальний, комунікативний та загальнокультурний рівень.

Мовленнєвий розвиток — один з основних чинників, який сприяє соціальним і пізнавальним досягненням дитини, а саме — потребам, інтересам, знанням, умінням та навичкам, а також іншим психічним якостям, які є основою особистісної культури.

Мовленнєве спілкування — вища форма взаємодії з людьми, яка передбачає оволодіння мовою. Без словесного вираження неможливе існування будь-яких понять. Лише мовленнєве спілкування *активізує пізнавальні процеси, розвиває емоційну сферу, нормалізує поведінку.*

Виявлення специфіки та особливостей комунікативно-мовленнєвої діяльності дошкільників у взаємодії з ровесниками дає змогу виокремити у вікових групах дитячого садка дітей з високим, середнім та низьким рівнями здатності до спілкування.

Критеріями високого рівня є такі:

- сформованість стійких мотивів спілкування з дорослими і ровесниками;
- частота контактів, ініціативність, активність у взаємодії з іншими, виражена у формах емоційно-особистісного, ситуативно-ділового та позаситуативного спілкування;
- володіння запасом невербальних засобів;

- знання ввічливих форм контакту, вміння здійснювати дії мовленнєвого та невербального характеру для взаємодії;
- розвиненість і різноманітність побудови мовлення в діалозі й монологі, його адекватність просторово-часовому і партнерському оточенню, зв'язність, логічність висловлювань, наявність творчих розповідей.

Критерії середнього рівня:

- ситуативність проявів особистісних, ділових і пізнавальних мотивів у спілкуванні з дорослими та однолітками, що не стало стійким, стабільним механізмом, який спонукає до особистої ініціативи при вступі в мовленнєву взаємодію;
- відсутність активності в комунікації;
- знання ввічливих форм контактів, але не як керівництво до дії;
- слабка сформованість навичок соціально-перцептивного аналізу ситуації спілкування;
- помилки в оцінці просторово-часових характеристик та учасників комунікації;
- бідність лексики, граматичних і звукових утворень (зменшувальні суфікси, звертання, відповідні інтонації, тон, темп, сила голосу), що використовуються для налагодження контакту під час вербального спілкування, одноманітність форм висловлювань, розповідання (монолог) відповідно до наочно-образної ситуації спілкування, несформованість елементів творчої уяви, фантазії, прогнозування, невміння виходити за межі певної ситуації.

До критеріїв низького рівня належать такі:

- несформованість мотивів спілкування з дорослими і ровесниками, труднощі вступу в контакт;
- комунікативно-мовленнєві дії без урахування (аналізу, синтезу) ситуації спілкування («не до ладу»);
- безініціативність під час діалогу, мимовільне використання експресивних, невербальних засобів комунікації при невмінні «читати» їх у партнерів;
- складнощі у формуванні задуму дій партнерів щодо спілкування й розуміння ситуації в цілому;
- низькі мовні характеристики (бідність лексики, невиразність звучного мовлення, граматична неправильність);
- однотипність побудови фраз, відсутність творчої розповіді.

МОДЕЛЮВАННЯ КОРЕКЦІЙНО-РОЗВИВАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОШКІЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Сучасні підходи до організації навчально-виховного процесу в логопедичній групі передбачають безпосередню участь не лише вчителя-логопеда, а й вихователя, практичного психолога, музичного керівника. Кваліфікована корекційно-відновлювальна робота, яку проводять кілька спеціалістів, дає змогу підвищити рівень загального та мовного розвитку, належно підготувати дитину до навчання в школі (див. схему).

Схема

Єдиний корекційно-виховний простір логопедичної групи

Метою роботи вчителя-логопеда є корекція наявних дефектів у дітей, організація профілактики мовних порушень, а також якісна підготовка дошкільників до навчання в школі.

Завданнями логопедичної роботи є:

- корекція звуковимови в дітей;
- розвиток навичок зв'язного мовлення;
- надання консультативної та практичної допомоги батькам;
- науково-методична допомога вихователям і фахівцям ДНЗ.

Основні корекційні завдання вихователя, який працює в логопедичній групі:

- збагачення, активізація, роз'яснення словникового запасу дітей під час вивчення лексичних тем;
- робота над удосконаленням загальної, артикуляційної, дрібної моторики;

- автоматизація звуків у дітей (у словах, фразах, реченнях, зв'язній мові), поставлених учителем-логопедом;
- виконання вправ дітьми щодо правильного (сформованого) вживання лексико-граматичних категорій;
- розвиток психічних процесів на основі лексичних тем;
- стимулювання розвитку просодичних елементів мовлення;
- формування зв'язного мовлення;
- закріплення навичок звукового аналізу, читання складів;
- заохочення дітей до виправлення помилок у мовленні;
- залучення батьків до мовленнєвого розвитку дітей.

Мета практичного психолога — активна участь і вплив на процес виховання особистості та індивідуальності дитини.

Зміст і форми роботи практичного психолога:

- складання цілісної психологічної картини особистості кожного малюка, відстеження цього процесу;
- розвиток пізнавальних процесів відповідно до вікових можливостей дітей: сенсомоторних здібностей, сприймання і спостережливості, пам'яті; активізація творчої уяви, мислення, мовлення;
- надання рекомендацій іншим спеціалістам щодо завдань, добору найбільш ефективних засобів роботи;
- сприяння налагодженню тісного взаємозв'язку між учасниками корекційно-виховної роботи;
- вироблення індивідуального стилю діяльності, що відповідає типологічним властивостям дитини і може компенсувати труднощі, зумовлені підвищеною збудливістю, надмірною чутливістю, інертністю або швидкою розумовою втомлюваністю, що часто спостерігається в дітей логопедичної групи;
- формування в дітей психологічної готовності до шкільного навчання з урахуванням психофізичних, розумових, комунікативних, мотиваційних, емоційно-вольових особливостей.

Вчитель-логопед працює в тісному контакті з **музичним керівником**. При виконанні нескладних рухів під музику в дітей розвивається **рухова та зорова пам'ять, увага, почуття ритму та музичний слух**. При співах зміцнюється голос, дихання, формується артикуляційна моторика. Також музичний супровід впливає на емоційний стан, адже діти вчать змінювати

характер рухів залежно від ритму. Ігри та вправи, поєднані з читанням віршів, співом та рухами під музику, сприяють розвитку мовлення.

З огляду на особливості дітей треба вирішувати загальнокорекційні завдання з музично-естетичного виховання.

Завдання музично-естетичного виховання:

- виховувати любов та цікавість до музики шляхом розвитку музичного сприйняття, а також музичного слуху;
- знайомити дітей з різноманітними музичними творами, формувати музичне уявлення;
- розвивати навички у всіх сферах музичної діяльності (спів, слухання, музично-ритмічні рухи, гра на музичних інструментах);
- формувати загальну музикальність шляхом розвитку головних та вторинних музичних здібностей;
- сприяти вихованню та формуванню музичного смаку дитини;
- працювати над всебічним розвитком дитини з використанням усіх форм музичної та організаційної діяльності (заняття, свята та розваги, самостійна музична діяльність, музика в повсякденні);
- розвивати творчу активність дитини.

Це доволі складні завдання для дітей, проте їх вирішення допомагає розкритися як особистості, зняти напруження, здобути свободу рухів та сприйняття.

Музично-естетичне виховання є симптоматичним, тобто проводиться з урахуванням симптомів і направлене на вирішення не лише музичних, а й **корекційних завдань**, до яких належать:

- допомогти кожній дитині усвідомити свій успіх, самореалізуватися, гармонійно розвиватися;
- оздоровлення психіки: виховання впевненості у своїх силах, витримки; формування вольових рис характеру;
- нормалізація психічних процесів і властивостей: пам'яті, уваги, мислення, регулювання процесів збудження і гальмування. Заняття музикою сприяють розвитку уваги, тренують органи слуху;
- тренування рухового апарату: формування рівноваги, свободи, координації рухів, правильної постані, рухових навичок, розвиток дихання, сили і витривалості, зняття надлишкового м'язового напруження, орієнтування в просторі. Фахівці підкреслюють, що виконання ритмічних вправ із позитивними емоціями сприяє формуванню правильної мови;
- виправлення низки мовленнєвих недоліків.

Усунення мовних дефектів, поза сумнівом, можливе, проте тільки зусиллями всіх учасників процесу корекційного навчання зокрема, **батьків**. У своїй роботі ми використовуємо такі **форми роботи** з ними:

Наочні:

- мовний куточок (інформаційний лист, домашня ігротека);
- папка-пересувка;
- прайс-лист;
- дошка оголошень;
- екран звуковимови;
- щоденники.

Колективні:

- батьківські збори;
- відеотека;
- консультації, семінари;
- виставка посібників та наочності;
- бібліотека ігор та вправ;
- мовленнєві свята;
- перегляд фронтальних відкритих занять із дітьми.

Індивідуальні:

- бесіди;
- зошити для домашніх робіт;
- перегляд індивідуальних занять;
- анкетування;
- рекомендації, записки.

Перераховані форми роботи вважаємо за необхідні, оскільки вони дають можливість батькам брати безпосередню участь у навчально-виховному процесі.

РОЗПОДІЛ ЛЕКСИЧНИХ ТЕМ ЗА СФЕРАМИ ЖИТТЄДІЯЛЬНОСТІ

Якість корекційно-розвивальної роботи з дітьми-логопатами залежить від ретельної підготовки педагогів до занять та добору спеціальних розвивальних методів. Іноді дуже важко підібрати для певної лексичної теми потрібну вправу-релаксацію, психогімнастику, фізкультхвилинку чи пальчикову гру для пояснення нового матеріалу, його закріплення, повторення. Пошук по-

трібною інформації забирає в педагогів багато часу.

Для полегшення такої підготовки ми зробили добірку практичного матеріалу, який розподілили за сферами життєдіяльності, запропонованими програмою розвитку дитини дошкільного віку «Я у Світі». Ці види діяльності педагог може використувати як у повному обсязі, так і фрагментарно — залежно від лексичної теми та рівня розвитку і підготовленості дітей групи. Якщо деякі ігри або завдання виявляться занадто складними, їх можна вилучити або спростити.

Артикуляційна гімнастика допоможе своєчасно виробити правильну звуковимову, підготувати артикуляційний апарат до постановки тих звуків, які самостійно діти засвоїти не змогли б, сприятиме в подальшому чіткій дикції.

Дихальні вправи сприятимуть умінню правильно утворювати і спрямовувати повітряний струмінь під час мовленнєвого видиху.

Дуже цікавими та корисними для дітей є **вправи-звукослідування**. Вони допомагають відпрацювати плавність і тривалість мовленнєвого видиху, а також вчать відтворювати за допомогою сили та висоти голосу мову тварин і птахів, імітувати їхню поведінку.

Також у пригоді стануть **пальчикові ігри та вправи**. Вони справді ефективні, адже дослідження науковців підтвердили, що на кінчиках пальців знаходяться нервові центри, тісно пов'язані з мовленням.

Використання **віршів, прислів'їв та загадок** пробуджує в малят пізнавальний інтерес до рідної мови, вчить уважно слухати, добре запам'ятовувати, а потім відтворювати зміст твору; знайомить із багатством скарбниці художнього слова.

Фізкультхвилинки є формою активного відпочинку, допомагають запобігти розумовій втомі.

Ігри для розвитку психічних процесів, психогімнастика, релаксація сприяють формуванню позитивного ставлення до себе та інших, розвитку пізнавальних інтересів, уваги, мислення, пам'яті, уяви; допомагають налагодити партнерські стосунки з однолітками, формують емоційну сферу та комунікативні здібності дітей.

Головне завдання **логоритміки** — це розвиток почуття ритму через рухи, що сприяє розвитку слухової уваги та поліпшенню мови.

розділ 2

СФЕРА «ПРИРОДА»

РОЗМІШАЛА ФАРБИ ОСІНЬ

Артикуляційна вправа «Подув вітерець»

Посміхнутися, трохи відкрити рот. Поставити язик гіркою, а потім спокійно і плавно дмухати посередині язика. Повітря має бути холодним.

ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЄВОГО ДИХАННЯ

Вправа «Вітер вис»

Діти імітують гудіння вітру з різною висотою голосу та силою видиху. Глибокий вдих через ніс — затримка дихання — сильний тривалий видих: «У — у — ууу».

Вправа «Листопад»

Глибокий вдих через ніс — затримка дихання — тривалий, спрямований видих через рот.

ПАЛЬЧИКОВІ ВПРАВИ

Вправа «Осінь»

Вчитель читає вірш, діти слухають і виконують команди:

Осінь знов до нас прийшла (*діти «ідуть» пальчиками.*)

У село і місто

І калину одягла

В червоне намисто.

Вже не гріє сонечко,

Спів пташок не лине,

Тільки усміхаються ягоди калини.

Вправа «Дерево»

Дорослий читає вірш, діти пальцями обох рук починають тихенько барабанити по столу, ніби йде дощик. Потім долоні та обидві руки до ліктя притискають зовнішнім боком одні до одних. Пальці слід розчепирити та підняти догори. На слова:

«Бо листочки всі опали» робимо плавні синхронні рухи обома руками згори донизу.

Йдуть, і йдуть, і йдуть дощі,
Стали чорними кущі
І дерева чорні стали,
Бо листочки всі опали.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ

Вправа «Осінь»

Діти повторюють рядки і виконують відповідні рухи:

Хутко вітер налетів,
Він шумів, шумів, шумів:
Ш-ш-ш! Ш-ш-ш!
Листя із дерев летіло,
Під ногами шелестіло:
Ш-ш-ш! Ш-ш-ш!

Вправа «У лісі восени»

Вихователь. Ми йдемо в ліс осінній. (Діти крокують на місці.)

Скільки тут дерев стоїть! (Стають прямо, піднявши руки з розчепіченими пальцями над головою, імітуючи дерева.)

На них листячко тремтить. (Перебирають пальчиками.)

Скоро з гілочки зірветься, разом з вітром понесеться,
Закружляє лист веселий — пишний килим вкриє землю...

(Діти повільно, плавно, коловими рухами опускають руки вниз, присідають.)

ЗАГАДКИ

Ішов довгов'яз, у землю зав'яз, із землі усіх повиганяв. (Дощ.)
Мене частенько просять, ждуть, а тільки покажуся — ховатись почнуть. (Дощ.)

Крил не має, а літає; рукавом махне — дерево зігне. (Вітер.)

Хоч безкрилий, а літаю,

Хоч безрогий, а гуду.

Хоч безрукий, а зриваю

Фрукти з дерева в садку. (Вітер.)

В садках, гаях блукає,

Жовті шати одягає.

Золотисту стелить постіль —

Жде сестрицю білу в гості. (Осінь.)

У південний край землі

Відлітають журавлі,

Знов шкільний дзвінок

Усіх дітей покликав на урок.

Як цей місяць звати?

Прошу відгадати. (Вересень.)

Вже дерева стали голі:

І каштани, і тополі...

І дощі ідуть щодня —

Довгі пасма косі, —

І ніхто їх не спиняє,

Це ж надворі... (Осінь.)

На небі біліє,

Світить, а не гріє. (Осіннє сонце.)

Летить орлиця по синьому небу,

Крила розкрила, сонце закрила. (Хмара.)

Ставок — не ставок,

Річка — не річка,

Посеред дороги

Розлив дощ водичку. (Калюжа.)

ПРИСЛІВ'Я

• Осінь усьому рахунок веде.

• Не чекай від осені сонця.

• Як вересніє, то й дощик сіє.

• Вересневий час — сім погод у нас.

• Жовтень ходить по краю та виганяє птахів із гаю.

• Листопад зимі ворота відчиняє.

ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Гра «Подаруємо осені компліменти»

Діти сидять у колі, передаючи м'яч, говорять гарні слова про осінь (лагідна, красива, тепла, барвиста, яскрава тощо).

Гра «З якого дерева листок?»

Проводиться на майданчику. Вихователь показує будь-який листочок, діти по одному або хором відповідають, з якого він дерева, і складають із цим словом речення. Або можна ще підбігти до відповідного дерева.

Гра «Я — листячко». Монотипія

Хто допомагає листю кружляти в повітрі й запрошує на танок?

Запропонувати дітям перетворитися на листочки й покружляти в осінньому вальсі. Що сталося з листям після таночка?

Далі можна послухати шепіт листочків і пофантазувати з дітьми про їхні чудові пригоди. Звернути увагу на намальовану холодну синю калюжу. Вона сумує, адже в неї зовсім немає друзів. Чи може листя їй допомогти?

Розповісти дітям, що листям можна малювати замість пензлика. Для цього потрібно його розкласти на клейонці поряд з аркушем паперу, вмочити пензлик у жовту фарбу та вкрити нею зворотню поверхню осіннього листочка. Потім обережно взяти його за ніжку і покласти зафарбованим боком на намальовану на аркуші паперу синю воду. Притиснути долонькою кілька разів.

Вихователь. Сталось справжнє диво! Листочок залишив нам жовтий відбиток, від якого посміхнулася навіть калюжа!

Розповісти дітям, що таке друкування називається *монотипією*. Запропонувати взяти ще листячко з калюжі та висловити йому своє здивування, компліменти.

Ігрова вправа «Парасолька»

Вихователь пропонує дітям уявити, що вони пішли до лісу і раптом почався сильний дощ.

Вихователь. Давайте разом покажемо, яким саме є дощик. Потупаймо ногами — так він дріботить, поплескаймо в долоні — так барабанить. Піднімемо руки вгору, похитаймо ними — отак дощ із вітром хилить дерева. *(Діти широкими рухами плескають перед собою розкритими долонями, наче грім гримить.)* Уявили, яка злива в лісі? Ви йдете з друзями, а парасолька є лише в когось одного. Який вибір тут можливий? Якщо господар парасолі віддасть її комусь — сам змокне. Якщо скористається парасолькою сам — змокнуть друзі. Як слід вчинити в такому разі?

Під час обговорення дорослий не повинен тиснути на дітей, а лишень ненав'язливо слід пояснити, наскільки правильним є кожне з рішень і спонукати до свідомого й самостійного вибору.

Потім вихователь нагадує дітям, що завжди до лісу із собою слід брати накидку. Пропонує розгорнути її, як шатро, а дітям стати ближче один до одного, щоб дощ нікого не намочив.

Це дуже корисна вправа. Оскільки вона допомагає дітям відчути спільну радість, сприяє формуванню колективних почуттів.

Гра «Що робити, коли надворі дощик і поганий настрій?»

Вихователь читає вірш, а потім проводить бесіду за змістом. Діти пропонують можливі варіанти для підняття настрою, обігравання віршів.

I. Дощик закрапав і стукнув у віконце.

Някнула кішка: «Як сумно! Де ж сонце?

Калюжі на вулиці. Смуток і страх...

І настрої погані, і сльози в очах...

Кішко, не плач, не здавайся нізащо!

Вдома нам гратися навіть найкраще!

Можна співати, книжку читати...

II. Встало сонце кисле, бачить: небо скисло,

В кислім небі кисла хмаронька повисла.

Поспішають всюди кислі перехожі,

І купують кисле, як лимон, морозиво.

Навіть цукор кислий, кислі навіть вафлі —

Це тому, що кислим був сьогодні настрій.

III. У жмурки зіграти і настрої підняти,

Дощик пройшов! Ось і сонечко світить!

Знову гуляти збираються діти.

Гра «Я — дощ»

Послухати з дітьми, як за вікном плаче синій дощик. Запитати в дітей, чому він сумує. Запропонувати їм перетворитися на краплинки дощу.

Я — дощ. Я випливаю з великої хмари і лечу над землею. Я маленька прозора краплинка дощу. Мені приємно кружляти в повітрі серед інших краплин. Я — дощ. Я зустрічаюся із зем-

лею і кричу їй: «Здрастуй!» Мене підхоплює легкий вітерець і я співаю йому: «Здра-а-сту-у-й!» Я вмиваю осінній жовтий лист, торкаючись до нього губами, руками, всім своїм тілом. Я обмиваю його і стаю зовсім маленькою краплинкою. Я м'яко опускаюся в обійми теплої землі й вона з полегшенням зітхає.

Ігрове завдання «Осінні листочки летять»

Запропонувати дітям уявити, що вони листочки, які висять на самісінькій верхівці дерева. І ось подув сильний вітер і зірвав листя з дерев. Діти повинні кружляти, як листя, що опадає, плавно опустившись на землю.

— З якого дерева злетів листочок?

— Про що думають листочки, коли кружляють у повітрі?

— Що вони бачать?

ЛОГОРИТМІКА

Осінь

«Шу-шу-шу», — шумить діброва, (діти, змахують руками)

Листя пада кольорове,

Листя пада та летить,

Під ногами шарудить.

Дощик

Капа дощик — крапайчик,

Барабанить в барабанчик (гра на барабані),

Бубонить у бубонець (гра на брязкальцях),

Щоб усі ішли в танець (виставляти по черзі ногу на п'ятку).

ЗИМА-ЧАРІВНИЦЯ

ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОГО ДИХАННЯ

Вправа «Вітер рвучкий»

Два короткі вдихи через ніс — затримка дихання — сильний видих: «с — с — с — сссс», «пф — пф — пф — ффф».

Вправа «Хуртовина»

Діти імітують гудіння вітру з різною висотою голосу та силою видиху. Короткий вдих носом — затримка дихання — сильний тривалий видих: «у — у — уууу».

ПАЛЬЧИКОВІ ВПРАВИ

Вправа «Падають сніжинки»

Робимо плавні синхронні рухи обома руками згори донизу:

З неба падають сніжинки,

На дерева, на будинки,

На майдани, на садки,

На ялинки, на дубки.

Вправа «Ми сніжок зіпили»

Раз, два, три, чотири, (діти рухають пальчиками, починаючи з великого)

Ми сніжок зіпили, (ліплять, змінюючи положення долонь)

Він кругленький і гладенький, (показують коло, гладять долоні)

Але зовсім несмачненький. (погрожують пальчиком)

Раз — підкинем, (дивляться вгору)

Два — підкинем, (підкидають уявний сніжок)

Три спіймаєм (присідають)

І — зламаєм. (тупотять ногами)

ПСИХОГІМНАСТИКА

Вправа «Сніговик»

Вихователь. Діти, а яка зараз пора року? (Зима.)

— Покажіть, що ви змерзли та скоцюрбилися, відігрілися та розслабилися. Зобразіть, як діти ліплять сніговика: катають грудки снігу, ставлять їх одна на одну, їм важко.

Вправа «Зима»

Вихователь. Відгадайте, що я роблю? (Імітує зимові розваги: гру в сніжки, ходіння на лижах, ковзанах. Діти повторюють рухи.)

— Вам сніг випадково потрапив в обличчя, зобразіть смуток.

— Ви боїтеся з'їхати з гори — покажіть, як вам страшно.

— З'їхали з гори, не впали — вам весело, радісно.

— Подув холодний вітер зі снігом — нам це не подобається.

(Діти виявляють свої емоції за допомогою міміки, пози, рухів.)

РЕЛАКСАЦІЯ

Вправа «Я — сніжинка»

(Звучить музика П. Чайковського «Вальс лопатого снігу» до балету «Лускунчик». Діти виконують повільні рухи в сторони.)

Я — сніжинка. Я народжуюся у вигляді крихітних кришталіків із великої хмари. Мене обережно підхоплює своїми долонями вітер і ласкавим подихом зачаровує мороз у казкову сніжинку. Я — сніжинка. Я кружляю легко і сяю кришталевими промінцями. Я — неповторна сніжинка в білому пухнастому покривалі, яке щиро вкриває землю, блищить під сонцем морозною піснею, переливається під високим небом блакиттям і сріблом.

Вправа «Бурулька»

Під нашим дахом

Білий цвях висить. *(Руки підняти і потримати над головою.)*

А сонце зійде —

Він злетить. *(Діти опускають розслаблені руки і присідають.)*

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ

Вправа «Сніжинки»

Ось пливе біла хмаринка,

А несе вона сніжинки. *(Діти ходять навшпінки.)*

Їм набридло так сидіти,

Закортіло полетіти. *(Легкий біг у різних напрямках.)*

Почали вони кружляти,

Ніби танець танцювати. *(Діти кружляють навколо себе.)*

Вітерець із ними грав,

Сніжну віхолу підняв. *(Гойдають руками вгору.)*

Та сніжинки покрутились

І на землю опустились. *(Кружляють та присідають.)*

Зимонька до нас прийшла,

Сніг пухкий нам принесла. *(Діти ходять по колу.)*

І летять, летять сніжинки

На дерева, на стежинки. *(Рухають руками згори до низу.)*

По сніжку, як по перині,

Покачаємось на спині. *(Лежать на спині та гойдаються.)*

У заметі сніг лежить,

Під ногами він скрипить.

Щоб сніжну гірку збудувати,

Треба спинку прогинати. *(Стоять на колінах і прогинають спину.)*

А тепер всі на санчатах

В ліс поїдем до зайчаток.

Зайченята дружно грають,

Під ялинкою стрибають. *(Стрибають на місці.)*

А лисичка виглядає,

Зараз зайчика спіймає. *(Роблять повороти праворуч-ліворуч.)*

Доки звірі наші грали,

Руки в них позамерзали.

Погріємо? *(Плескають у долоні.)*

А тепер на лижі стали

І додому всі помчали. *(Імітують ходіння на лижах.)*

Вправа «Зліпимо бабу снігову»

Вихователь. Встаньте. Гарно потягніться. Уявіть, що ви ходите по снігових заметах. Ходить і повторюйте за мною:

Білий сніг, пухнастий сніг

Прилипає нам до ніг. *(2 рази)*

— А тепер ви ліпите снігову бабу. Ліпіть і повторюйте:

Зліпимо бабу снігову,

Розмалюєм, як живу. *(2 рази)*

— У вас замерзли ручки. Розтирайте їх і промовляйте слова:

А замерзли рученята,

Будем снігом розтирати. *(2 рази)*

ЗАГАДКИ

Прийшла баба з вітрами

Рано-вранці увесь світ

Та білими снігами.

Вбрався в білий оксамит.

Хто вона? Хто вона?

А як вітер налітає,

Це до нас прийшла... *(зима.)*

Оксамит той опадає.

Росте вона холодною зимою,

(Іній.)

Росте вона додолу головою,

Що тут сталося за нічку?

А тільки сонечко засяє —

Де була раніше річка,

Вона заплаче і розтане.

Від санчаток видно слід,

(Бурулька.)

Все скував довкола... *(лід.)*

Срібна зірка, біла-біла,

Без рук, без ніг,

На долоню теплу сіла.

А малювати вміє.

І як сіла, то й розтала —

(Мороз.)

Голуба водиця стала.

Всюди, всюди біло-біло,

(Сніжинка.)

Ні стежиночки нема,

Бо пухнастим снігом вкрила
 Все морозяна... (зима.)
 Сам не біжить,
 А стояти не велить.
 Він малюнок на вікні
 Уночі зробив мені.
 (Мороз.)
 Впаде з неба — не розбі'ється,
 Впаде в воду — розпливеться.
 (Сніг.)
 Стовбур жовтий, мов янтар,
 Досягає стеля хмар,
 І колючі, довгі, тонкі
 На гілках зелені голки.
 (Сосна.)
 Голки маю коротенькі,
 І колючі, хоч маленькі.
 І зелений одяг маю,
 Взимку, влітку не скидаю.
 (Ялинка.)
 У святковій залі
 Стоїть, як картинка,
 Блискуча, зелена
 Красуня... (ялинка.)

Всі готуються до свята,
 Що буває раз на рік.
 І малята, і звірята —
 Всі чекають... (Новий рік.)
 Йде полями він, лісами,
 Торба в нього за плечима,
 В торбі — цікаві подарунки
 Для Толі, Полі та Іринки.
 (Дід Мороз.)
 Влітку і взимку вбрання одне,
 Та кличуть дітки завжди мене,
 Щоб я на свято до них при-
 йшла,
 Цяцьок багато принесла.
 (Ялинка.)
 В небі хмара пролітала,
 Білий пух порозсипала.
 Він на землю міцно ліг,
 Називають його... (сніг.)
 Лід на річках,
 Сніг на полях.
 Хурделиця гуляє,
 Коли це буває?
 (Взимку.)

ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Гра «Компліменти зимі»

Вихователь запитує в дітей, чи можуть вони, поглянувши у вікно, сказати, що вже прийшла зима? Далі дітям пропонується зробити зимі компліменти: *сніжна, біла, красива, морозна, блискуча, мерехтлива* тощо.

Гра-жарт «Чи правда це?»

Вихователь читає вірш, а діти словами чи оплесками визнають: правдиві рядки чи ні.

Взимку снігом замело і дорогу, і село! Ти підказуй — правда це?

Слон підняв свій довгий ніс і на дуб мерщій поліз. Ти підказуй — правда це?

У березні розтанув сніг — це весна скликає всіх. Ти підказуй — правда це?

Лебідь плаває в ставку, їсть мишей він у холодку. Ти підказуй — правда це?

Бегемот біди не має, у болоті він дримає. Ти підказуй — правда це?

Мед і вафлі на обід любить їсти Васька кіт. Ти підказуй — правда це?

Півень по двору іде, цуценят своїх веде. Ти підказуй — правда це?

Равлик по траві повзе, він будиночок везе. Ти підказуй — правда це?

Гра «Скажи навпаки»

Гра проводиться з м'ячем. Вихователь кидає дітям по черзі м'яч і пропонує сказати навпаки.

Влітку дні спекотні, а взимку — холодні.

Влітку небо світле, а взимку —...

Влітку день довгий, а взимку —...

Влітку сонце світить яскраво, а взимку —...

Навесні лід на річці тонкий, а взимку —...

Сніг м'який, а лід —...

Одні бурульки довгі, інші —...

Ігрове завдання «Морозний візерунок»

Разом із дитиною спробуйте намалювати морозні візерунки.

Для цього насипте на велику тацю манну крупу і рівномірно розмішайте по поверхні. Кінчиком вказівного пальця починайте малювати візерунки. При цьому натискайте так, щоб крупа лише злегка розходилася в різні боки. А що саме вам намалювати — підкаже фантазія. Якщо ви хочете намалювати новий малюнок, рівномірно розпроділіть крупу і почніть спочатку.

Рухлива гра «Сніжки»

Гра проводиться в просторій кімнаті. Запропонувати дітям виготовити з паперу сніжки і покидатися ними, поділившись на 2 команди.

Під час проведення цієї гри діти швидко втомлюються, що сприяє вивільненню зайвої енергії, зняттю емоційного напруження.

Вправа «Я — хмаринка»

Я — хмаринка. Я велика, м'яка, пухнаста. Моему тілу приємно бути хмаринкою. Я почуваю себе легко і вільно. Я пливу в блакитному небі. Мої руки легкі, вони допомагають мені рухатися. Я піднімаю вгору очі та вдихаю світло всім своїм тілом. Я наповнююся світлом. Я стаю світлішою, добрішою, красивішою. Я відчуваю в собі сніг. Я переповнююся снігом. Я можу подарувати свій сніг землі. Я видихаю сніг і він легкими сніжинками вирушає в путь.

ЛОГОРИТМІКА

Зимонька надворі,

Падає сніжок.

Зайчик одягнувся

В білий козушок. *(Діти виконують рухи за змістом.)*

ВЕСНА ІДЕ — КРАСУ НЕСЕ

Вправа для розвитку мовленнєвого дихання «Легенький вітерець»

Повільний вдих через ніс — затримка дихання — плавний тривалий видих: «ф-ф-ф-ф-ф».

ПАЛЬЧИКОВІ ВПРАВИ**Вправа «Гроза»**

Краплі дощину упали, *(злегка постукати двома пальцями кожної руки по столу)*

Павуків перелякали. *(Внутрішня сторона долоні опущена вниз, пальці злегка зігнуті. Перебираючи ними, показати, як розбігаються павуки.)*

Дощик заспівав сильніше, *(постукати по столу пальцями)*

Ну, а пташки — все тихіше. *(Схрестивши руки, долоні з'єднати тильною стороною, помахати пальцями, що стиснуті разом.)*

Дощ полив, як із відра, *(сильніше постукати по столу пальцями обох рук)*

Зникла з двору дівтора. *(Вказівний і середній пальці обох рук бігають по столу, зображаючи чоловічків; інші пальці притиснуті до долоні.)*

В небі блискавка засяє! *(Намалювати у повітрі блискавку.)*

Грім все небо розриває. *(Тарабанити кулаками, а потім плескати в долоні.)*

А з-за хмари добре сонце *(підняти обидві руки вгору з розчепіреними пальцями)*

Знов подивиться в віконце!

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ**Вправа «Дощик»**

Припливли хмарки дощові:

Лий, дощику, лий!

Краплинки скачуть, як живі:

Пий, травко, пий! *(Діти імітують рухи хмаринок і краплинок.)*

Вправа «Струмочок»

(Діти під жваву музику бігають, утворюючи струмок.)

Струмочок — сріблястий провісник весни,

Біжить і дзюркоче веселі пісні,

Спішить сповістити ручай-молодець:

Настала весна, а зимі вже — кінець!

ЗАГАДКИ

Скресають льоди,

Танцюють сніги,

Все оживає.

Коли це буває?

(Навесні.)

Все оживає і все розквітає,

Теплий вітер нас звеселяє.

Всюди струмочки біжать,

З вирію друзі пернаті летять.

(Весна.)

По полю рискає,

Співає й свище,

Дерева ламає,

До землі пригинає.

(Вітер.)

Узимку голі,

Мерзнуть в полі.

А весною диваки

Одягають кожухи.

(Дерева.)

Він скрізь: у полі й у саду,

А в дім не попаде,

І я тоді лиш з дому йду,

Коли вже він не йде.

(Дощ.)

Всі його люблять,

Всі його чекають,

А хто подивиться —

Кожен скривиться.

(Сонце.)

Як цей місяць люди зуть?

В нім бурульки розтають,

Грак горлатий прилітає...

Що за місяць? Хто впізнає?

(Березень.)

ПРИСЛІВ'Я

- Весна всім красна.
- Сонце гріє, сонце сяє — вся природа воскресає.
- Квітучий май — то справжній рай.
- Весна ледачого не любить.

ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Гра «Компліменти весні»

Вихователь підбирає вірші українських поетів, у яких описується краса весняної природи, і знайомить з ними дітей. Наприклад:

Надійшла весна прекрасна,
Многоцвітна, тепла, ясна,
Ніби дівчина в вінку. (І. Франко)

Далі дітям пропонується подарувати весні компліменти, приємні, гарні слова, промовивши їх у чарівний мікрофон (*тепла, яскрава, різнобарвна, кольорова* тощо).

Гра «Весняні явища природи»

Вихователь називає явища природи, а діти плескають у долоні лише тоді, коли назване явище характерне для березня: *буревій, відлига, вітер, град, гроза, грім, дощ, завірюха, задуха, заморозки, капіж, ожеледь, снігопад, спека, туман, хуртовина* тощо.

Гра «Я — сонце»

Запропонувати дітям підійти до вікна й привітатися із сонцем: простягти руки до його променів, стиснути їх у долоні (*кілька разів зімкнути і розімкнути долоні*). Чому долоні стали теплими? Вони привіталися із сонцем і стали схожими на його промені. Запропонувати дітям перетворитися на сонечко.

Я — маленьке сонце. Я прокидаюся, вмиваюся. Я розчісую свої промені й підіймаюся вільно й урочисто. Я — велика куля. У мені багато тепла і світла. Я — велике сонце. Я дарую своє тепло всім: небу, хмаринкам, річкам, полям, людям. Я видихаю тепло. Я перетворююся на тоненький сонячний промінець. Я посміхаюся від щастя, що можу дарувати світло.

ЛОГОРИТМІКА

Ось весна до нас прийшла (*діти виконують рухи за змістом*)
І тепло нам принесла,

Сонце світить угорі,
Дуже весело мені. (*Плескають.*)

ЛІТО. КОЛЬОРИ ВЕСЕЛКИ

Вправа для розвитку мовленнєвого дихання «Вітер пустотливий»

Глибокий вдих через ніс — затримка дихання — 3—4 ритмічних видихи: «пф — пф — пф — пф».

ЗАГАДКИ

Вийшла звідкись гарна дівка, На ній стрічка-семицвітка; А де з річки воду брала, Там коромисло зламала. (<i>Веселка.</i>)	Він ніяк, нічим не пахне, Він на небі гуркотить. Він як гахне, як таракане — Аж у хаті все бряжчить. (<i>Грім.</i>)
Різноколірне коромисло Через річку повисло. (<i>Веселка.</i>)	Вдень у небі гуляє, А ввечері на землю сідає. (<i>Сонце.</i>)
В небі ластівка летить, З вітром листя шелестить. Воду п'є лелека. Сонце палить. Спека. Дозрівають жита. Яка це пора? (<i>Літо.</i>)	Хоч поруч іде, А сліду не залишає. (<i>Тінь.</i>) Гріє, гріє, припікає, Всіх у воду заганяє. (<i>Сонце.</i>)
Сонце пече. Липа цвіте. Жито поспіває. Коли це буває? (<i>Улітку.</i>)	Без ніг біжить, Без крил летить. (<i>Вітер.</i>) Кольори усі зібрала І півколом у небі стала. (<i>Веселка.</i>)
Намалювати можна нею Будинки, хмари і поля, Зелену затишну алею, Високі гори і моря. Зачарувати можна нею — Така вона чудова й гарна! Ти знаєш, як зовуть цю фею?	Криль не має, скрізь літає. Та ще й куряву здійсмає. (<i>Вітер.</i>) Куди кинь — воно всюди, Без нього жити не можуть люди. (<i>Повітря.</i>)
Її зовуть, звичайно,...	(<i>фарба.</i>)

ПРИСЛІВ'Я

- У червні весни не виглядають.
- Літній день — за зимовий тиждень.
- Як у серпні дбаєш, так узимку маєш.

ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**Гра «Сонячні зайчата»**

Діти стають у коло. Усі вони — сонячні зайчата. Одна дитина — сонечко. Сонечко по черзі торкається до зайчиків своїми промінчиками, а кожен з них називає будь-яке лагідне слово. Після того, як сонечко торкнеться всіх зайченят, воно пригадує все хороше, що казали про нього. Гра повторюється доти, поки в ролі сонечка не побувають усі діти.

Рухлива гра «Зберіть колоски»

Гра починається зі слів:

*Щоб новий хліб спекти, пишний та високий,
Треба в полі зберегти кожен колосок!*

Учасники гри із зав'язаними очима повинні за певний час (1 хв) зібрати якомога більше колосків. Колосками є кеглі, які збираються в пластмасове відро невеликого розміру.

ЛОГОРИТМІКА

(Діти ідуть по колу і співають.)

Як же влітку не радіти? *(Зупиняються, виконують рухи за змістом пісні.)*

В небі — сонце, в лузі — квіти

І трава навкруг зелена,

Так і лащиться до мене.

**У ГОСТЯХ У ЩЕДРОЇ ОСЕНІ (ОВОЧІ,
ФРУКТИ, ГРИБИ, ЯГОДИ)****АРТИКУЛЯЦІЙНІ ВПРАВИ****Вправа «Грибок»**

Посміхнутися, трохи відкрити рот і, притиснувши язик до піднебіння, широко відкрити його. Язык нагадуватиме тоненький капелюшок гриба, а розтягнута під'язикова зв'язка — його ніжку.

Вправа «Горішок»

Рот трохи відкритий. Кінчик язика має впирається у вну-трішній бік то лівої, то правої щоки з такою силою, щоб при натискуванні пальцем ззовні відчувався опір. Треба слідкувати, щоб щелепа не рухалася.

ПАЛЬЧИКОВІ ВПРАВИ**Вправа «За грибами»**

Між сосни пухнастих лап *(витягнуті руки з розчепіреними пальцями покласти одна на одну долонями донизу)*

Дзвінок дощик: крап-крап-крап! *(Імітувати гру на фортепіано.)*

Де сучок давно засох, *(стиснути руки в кулаки)*

Виріс мох-мох-мох... *(Відкривати кулаки, різко виставляючи по одному пальцю.)*

Де листок до листка прилип, *(скласти долоні разом)*

Виріс гриб-гриб-гриб. *(Поставити кулак на стіл і накрити долонею другої руки.)*

Білих тут грибів сім'я, *(з'єднати руки від ліктів, розвести зап'ястя й розчепірити пальці)*

Дружно ми гриби збирали, *(стиснути зап'ястя рук — зробити жест рукостискання.)*

Їх у кошики складали. *(Сплести пальці обох рук — кошик, великі пальці підняти й з'єднати — ручка.)*

Вправа «Плодопад»

Обидві руки до ліктя та долоні притиснути зовнішнім боком одні до одних. Пальці розчепірити й підняти догори. Ворушити ними, ніби листячком. На кожну назву фрукта загинати пальці правої руки, почавши з великого, а потім розгинати їх.

Вас чекає сад гостинний,

Там плодів — потік невинний.

Плодопад рясний у нас рушив:

У траві є абрикоси, груші,

Сливи, яблука, горіхи...

Усім для радості та втіхи.

Вправа «Фрукти»

Коли осінь зазирає у сад, *(широко розчепірити пальці — дерева)*

Налетіть соком виноград

І смачні яблука ранет
Солодкі стануть, наче мед. (*Великий палець торкається великого, вказівний — вказівного.*)

Вправа «Завозить осінь до комори»

На кожну назву городини загинати по черзі пальчики руки.
Завозить осінь до комори
Кавуни й помідори,
Баклажани й огірки.
І вантажить гарбузи
На машини і вози.

Вправа «Січемо капусту»

Ребром однієї долоні бити по розкритій іншій долоні.

Ми капусту січемо, січемо,

Ми капусту солимо, солимо,

Ми капусту тремо, тремо,

Ми капусту жмемо, жмемо.

(Діти рухають прямими долонями вгору-вниз, по черзі погладжують подушечки пальців, потирають кулаки, стискають і розтискають кулаки.)

Вправа «Овочі»

Ось вам морквина —

Червона спина,

Чубчик зелений. (*Загнути великий палець.*)

Ось біля мене

Ріпки листочки (*загнути вказівний палець*)

Та огірочки. (*Загнути середній палець.*)

Далі капуста

Виросла густо. (*Загнути безіменний палець.*)

Збоку в рядочку

Трохи горошку. (*Загнути мізинець.*)

Скільки смачного

В мирі та злагоді,

Виросло, друзі,

В нас на городі. (*Стиснути й розтиснути кулачок.*)

Вправа «Капуста»

Що за скрип? (*Стискаємо і розтискаємо пальці.*)

Що за хрускіт? (*Складаємо долоні, переплітаючи пальці, опускаємо і піднімаємо пальці.*)

Що це за куш? (*Піднімаємо долоні, розчепірюємо всі пальці.*)

Як же бути без хрускоту? (*Знову робимо хрускіт переплетеними пальцями.*)

Якщо я — капуста? (*Немовби обхоплюємо тенісні м'ячики.*)

Ми капусту рубаємо, рубаємо. (*Рухи ребром долонь.*)

Ми моркву тремо, тремо. (*Стискаємо кулаки і тремо кісточки пальців одна об одну.*)

Ми капусту солимо, солимо. (*Сиплемо пальчиками уявну сіль.*)

Ми капусту давимо, давимо. (*Сильно стискаємо і розтискаємо пальці.*)

Вправа «Апельсин»

Спочатку діти складають руки в апельсин (усі пальці разом).

Потім, починаючи з мізинця, загинають по черзі кожен пальчик. Пальці опущені вниз — це шкірка. На останніх словах діти ховають руки за спину.

Ми ділили апельсин,

Нас багато — він один.

Оця частка — для зайчат,

Оця частка — для курчат,

А оця — для лисенят,

А оця — для ведмежат.

Оця частка — для лисиці,

Цю ми віддаємо киці,

Частка ця — для їжака,

Кожушинка — для вовка!

Ой, злий вовк вже йде сюди!

Розбігайся хто куди!

ПСИХОГІМНАСТИКА

Гра «Сеньйор Помідор»

Запропонувати дітям перетворитися на героїв казки «Чиполіно» і показати поважність Сеньйора Помідора, зобразивши його поставу, підняту голову, роздуті щоки, а Чиполіно — витягнуту шию, округлі боки, горду поставу.

Гра «Ходить гарбуз по городу»

Запропонувати дітям перетворитися на товстенький веселий гарбуз, показати його щічки, веселий носик, круглі боки, поставу, ходу.

РЕЛАКСАЦІЯ**Гра «Насіння та сонечко»**

Я перетворюю вас на маленьке насіння овочів. Присядьте. Тепло сонечко пригріває насіння, дощик поливає. Насіння росло, росло та стало рослинами. Повільно піднімайте руки — рослини тягнуться до сонечка; зав'яли наші рослини. Розслабтеся, опустіть голову, руки, опустіть плечі та тулуб. Опустіться на підлогу. Пішов дощик, полив рослини. Вони ожили, тягнуться до сонечка.

Повторити рухи.

— На городі вирости чудові овочі. Зобразіть овочі-товстуні, а тепер — овочі-тростинки.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ**Гра «Гриб»**

Диб-диб-диб! (Постукати по столу кулачками.)

Диб-диб-диб! (Постукати по столу долоньями.)

Біля пенька гриб! (Показати, нахилившись уперед.)

Отакий товстезний, (руки розвести в сторони)

Отакий грубезний, (стиснути кулачки)

Бриль на голові, (похитати головою)

А нога в траві. (Розчепирити в сторони пальці рук.)

Диб-диб-диб! (Постукати по столу кулачками.)

Диб-диб-диб!

Біля пенька гриб. (Постукати по столу долоньями.)

Гра «Гришко»

Гришко йшов, йшов, йшов,

Боровик Гришко знайшов.

Раз — грибок,

Два — грибок,

Три — грибок.

Нахилився і зрізав,

Нахилився і зрізав,

Повний кошик назбирав.

Гра «Ось таке яблуко»

Ось таке яблуко!

Ось таке яблуко!

Руку простягни,

Яблуко зірвись.

Став вітер гілочку хитати,

І важко яблуко зірвати.

Підстрибну, підстрибну!

Руку простягну!

Швидко яблуко зірву!

Ось так яблуко!

Гра «Пиріжки»

Стигли яблучка малята

З гілочок зривають, (діти стають навшипиньки і тягнуться руками вгору)

А які додолу впали —

Вони позбирали. (Малята присідають і збирають уявні яблука.)

Кошик принесли додому, (крокують на місці)

Хутко кран відкрили, (відкривають уявний кран правою рукою)

Фрукти всі ретельно,

Старанно помили. (Показують миття яблук під струменем води.)

Яблучка почистить треба

Ножичком гостреньким.

Ще й порізать на шматочки —

Кубики маленькі. (Імітують чищення й нарізування фруктів.)

Замісили швидко тісто —

І пухке, і біле, (місять уявне тісто)

Ліплять, ліплять пиріжечки

Яблучні уміло. (Імітують ліплення пиріжків.)

Гра «Овочі»

Вийшли овочі на грядку,

Скликав Гарбуз на зарядку, (крокуємо)

Огірки зіп'ялись вгору,

Потягнулись на опору. (Потягнуться вгору.)

Ріпа листячком махає, (махаємо руками — руки в сторони)

Жовта Диня присідає. (Присідаємо.)

Закрутилися утрюх

Кріп, Квасоля та Горох. (*Кружляємо.*)
Дружно взялися в бочки
Всі зелені Кабачки. (*Поставити руки на пояс.*)

Гра «На городі»

(*Вихователь читає рядки, діти імітують збір відповідних овочів.*)

На город прийшли малята,
Нумо овочі збирати!
Толя та Марина
Вирвали морквини.
Петрик та Устя
Зрізали капусту.
Юрко та Федора
Збирали помідори.
А Сашко та Алла
Картоплю копали.

ЗАГАДКИ

А я, братці, ох, сердитий,
Припікаю язичок,
Я вбиваю всі мікроби,
Бережу вас від хвороб.
(*Часник.*)

Йшла пані з-за гір,
Несла на собі сім шкір,
Як її роздягали,
То над нею ридали.
(*Цибуля.*)

Він брат пекучої цибулі,
Сидить увесь в землі.
Запах різкий має,
Мікробів убиває.
(*Часник.*)

До матінки за хвостики
Прив'язані синочки,
Лежать під листочком,
А звуться... (*огірочки.*)

З мене шкуру всі деруть,

Мене варять, мене тнуть,
Пироги з мене печуть,
Відгадайте, хто я є.

(*Картопля.*)
Ці плоди — круглі, пишні

І червоні наче вишні,
Сонце любить над усе.
Їх не можна не любити.

Відгадайте, що це, діти?

(*Помідори.*)
Круглий, як сонце,
Смугастий, бокатий,
Дуже солодкий

І трішки хвостатий.

(*Кавун.*)
Я на грядці сонцем сяю,
Родичів багато маю.

Гарбузова господиня,
Усі знають. Хто я?

(*Диня.*)

Царівна в неволі,
Сидить у коморі,
А коси на сонці
вільнім просторі.
(*Морква.*)

Вузлувата і листата,
А достигне — головата,
На нозі стоїть одній,
Сто сорочок на ній.

(*Капуста.*)
Він на грядці уродився,
З овочами подружився,
Солоденький на смак,
Червоненький... (*буряк.*)

Що то за голова,
Що лиш зуби і борода?
(*Часник.*)

Сам червоний,
А чуб зелений.
(*Буряк.*)
Глечик жовтий, солоденький
На гіллі висить тихенько.

(*Груша.*)
Здалека прибув жовтий пан,
А звуть його просто... (*ба-*
нан.)

Ці червоні ягідки
Дуже люблять малюки.
Із задоволенням їдять,
Тільки кісточки летять.
(*Вишні.*)

Що за грона висять
І на сонечку блищать,
Прикрашають кожний сад?
Це солодкий... (*виноград.*)

Весною цвіт,
Восени — плід;
На дереві гойдається,

Чорнобоким називається.
(*Яблуко.*)

Вона — не розбишака,
Вона — не забіяка,
Але ми всі одначе,
Від неї гірко плачем.
То що це за дівуля?

Це жовтая... (*цибуля.*)
І великі й малі
Повдягалися в брилі.

І дощу ці одноніжки
Не бояться анітрішки.
Ліс — улюблений їх край,
А як звуться — відгадай!
(*Гриби.*)

Стоїть красуня над водою,
Запишалася собою,
То в білесеньких хустинках,
То в червоних намистинках.
(*Калина.*)

Живе вона в лісочку,
Має червону сорочку.
Хто іде, той поклониться.
(*Сунічка.*)

Червона, солодка,
А ще запашна:
Від кашлю, простуди
Вона помічна.

(*Малина.*)
Низький та колючий,
Солодкий, пахучий.
Ягоду зірвеш —
Всі руки подереш.

(*Агрус.*)
Чорненькі намистинки
На куцах висять,

Дівчатка й хлопчики
Зривають їх підряд.
(*Чорна смородина.*)

ПРИСЛІВ'Я

- Ростуть, як гриби після дощу.
- У дівчини щоки червоні, як кетяги калинові.
- Посади біля хати калину, матимеш долю щасливу.

ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ**Гра «Я — зайчик»**

Імпровізувати сценку: прибіг зайчик, потягнув за пухнасту косу і показала морква. Хрумтить зайчик солодку і ароматну морквину! Запропонувати дітям перетворитися на зайченят і зібрати урожай моркви.

Рухлива гра «Перевезіть із поля врожай»

В одному боці кімнати стоять дві вантажівки, а в іншому — на підлозі розкладають муляжі цибулин, огірків, помідорів, буряків і картоплин (по 2 шт.). У грі беруть участь 2 гравці. За сигналом вони везуть вантажівки у протилежний бік кімнати, заповнюють їх овочами і повертаються назад. Виграє той, хто швидше впорається із завданням.

Складніший варіант: перевозити по одному овочу.

Ігрове завдання «Що загадали?»

У цій грі використовується казковий сюжет. Після свята врожаю вихователька вирішила перевірити, як діти запам'ятали назви овочів і фруктів. Вона пропонує таку гру:

— Перед вами кошик із подарунками осені, я буду описувати щось, що в ній знаходиться, а ви — відгадувати. Ведучий дотримується такої послідовності: колір; форма (кругла, трикутна, овальна); розмір (великий, маленький); смак (кислий, солодкий, гіркий, терпкий); місце вирощування; як використовувати в їжу (вживати в сирому, вареному, смаженому вигляді).

Ігрове завдання «Впізнай за смаком»

Для цієї гри потрібно підготувати різноманітні овочі та фрукти, порізавши їх на шматочки. Попросіть дитину із заплющеними очима скуштувати по черзі кожен продукт, назвати його й охарактеризувати за згаданими в попередньому завданні параметрами.

Гра «І в саду, і на городі»

На великому аркуші паперу, поділеному навпіл, зліва — намальовані дерева в садку, справа — грядки. Слід виготовити два однакових малюнки. На деревах і грядках позначити місця, куди треба вішати та саджати плоди, на зворотному боці на цих місцях наклеїти магніти, причому на першому малюнку їх розміщують тільки на деревах, а на другому — тільки на грядках.

Із картону вирізати фігурки овочів і фруктів, на звороті — металеві кружечки. Запропонувати дітям розмістити плоди на свої місця. Якщо дитина помилилася, фігурка не закріпиться й упаде: дерево не прийме овочів, грядки — фруктів.

Ігрове завдання «Четвертий зайвий»

Розмістити на столі ряд із чотирьох предметних картинок.

3 овочі + лимон (*фрукт*);

3 овочі + вишня (*ягода*);

3 корінці (морква, редиска, буряк) + вершок (*помідор*) тощо.

Запропонувати дітям визначити, що тут зайве.

Гра-естафета «Посадіть і зберіть урожай»

Матеріал: 8 обручів, 2 відра, 4—5 картоплин, 2 лійки.

У грі беруть участь 2 команди по 4 чоловіки.

Орють землю — кладуть обручі;

саджають картоплю — кладуть в обручі картоплю;

поливають картоплю — оббігають кожен обруч із лійкою;

збирають урожай — кидають картоплю у відро.

Перемагає команда, яка швидше й точніше виконала завдання.

ТВАРИНИ (СВІЙСЬКІ, ДИКІ, ТЕПЛИХ КРАЇВ)**АРТИКУЛЯЦІЙНІ ВПРАВИ****Вправа «Кошеня»**

Рот трохи відкрити. Широком язиком водити по нижній губі, поступово прискорюючи темп під лічбу до 20.

Вправа «Сердита кішка»

Посміхнутися, відкрити рот. Кінчиком язика впертися в нижні зуби. На рахунок «два» опустити спинку язика (5 разів).

Вправа «Кішка п'є молоко»

Посміхнутися, покласти язик лопаткою на нижню губу. Зробити язиком чашечку. Рухати язиком у формі чашечки вперед-назад, наче кішка п'є молоко.

Вправа «Коник»

Посміхнутися, відкрити рот, поклацати кінчиком язика (коник цокає копитами).

Вправа «Зупини коня»

Зімкнути губи, досить сильно подути ними. Губи вібрують, чути характерний звук: «тпру — у — у — у».

Вправа «Спіймаймо мишку»

Рот трохи відкритий. Губи посміхаються. Кінчик язика перебуває між губами. Вимовляємо: «а — а — а» і прикушуємо язичок.

Вправа «Поросятко»

Губами, витягнутими вперед трубочкою, рухати вправо-вліво, по колу.

Вправа «Віслучок»

Рот трохи відкритий. Губи посміхаються. Кінчик язика перебуває за нижніми зубами. Протяжно вимовляти звук «і — і — і».

Вправа «Хом'ячок»

Язик без напруження по черзі впирається у праву і ліву щоки, затримуючись у кожному положенні на 3—5 с.

Вправа «Бульдог»

Посміхнутися, злегка відкрити рот і розташувати язик між верхньою губою і верхніми зубами. Утримувати язик у такому положенні 3—5 с.

Вправа «Хоботок»

Губи витягнути трубочкою вперед, як під час вимовлення звука «у». Зуби майже зімкнені. Утримувати губи в такому положенні 5—10 с.

Вправа «Бегемотик»

Злегка посміхнутися, повільно відкрити рот, як під час вимовлення звука «а», потримати з напруженням рот відкритим 5—10 с і повільно його закрити, розслабити м'язи губ.

Вправа «Білочка»

Посміхнутися, злегка відкрити рот і широким язиком потягнутися вниз до підборіддя, потім забрати язик у рот. Повторити вправу 5—10 разів.

Вправа «Кротик»

Злегка посміхнутися, покласти широкий край язика на верхню губу. Потримати язик на верхній губі 3—5 с, забрати в рот.

Вправа «Мавпочка»

Посміхнутися, злегка відкрити рот і розташувати язик між нижньою губою і нижніми зубами. Утримувати язик у такому положенні 3—5 с. Повторити вправу 5—10 разів.

Вправа «Зміяка»

Посміхнутися, висунути язик уперед якомога далі, напружити його, зробивши вузьким. Потримати 3—5 с, забрати в рот. Рухати язиком уперед-назад. Повторити 7—8 разів.

ВПРАВИ ДЛЯ РОЗВИТКУ МОВЛЕННЕВОГО ДИХАННЯ**Вправа «Песик»**

Два — три коротких енергійних вдихи через ніс (нюхальні рухи) — затримка дихання — тривалий видих.

Вправа «Їжачок»

Два — три коротких вдихи через ніс — затримка дихання — тривалий видих із вимовленням: «ффф — ф — фр».

Вправа «Корова і телятко»

Вдих через ніс — затримка дихання — тривалий видих із звуконаслідуванням: «му — му — му — уу!» Корова — низьким голосом (стривожено, радісно, лагідно), телятко — високим, тонким голосом.

Вправа «Верблюди»

Глибокий вдих через ніс — затримка дихання — короткі ритмічні видихи з вимовлянням: «тьфу — тьфу — тьфу».

Вправа «Фонтан слоненят»

Глибокий вдих через рот (діти ніби набирають ротом воду) — затримка дихання — сильний різкий видих через рот: «пф — пф — пф».

ВПРАВИ-ЗВУКОНАСЛІДУВАННЯ**Вправа «Старий пес»**

Глибокий вдих — затримка дихання — тривалий видих із вимовлянням: «гр — р — рр». (Змінювати силу і висоту голосу, інтонацію.)

Вправа «Сердитий пес»

Глибокий вдих — тривалий видих із вимовлянням: «Ррряв! Ав! Ав — ав!» (Змінювати силу і висоту голосу, інтонацію.)

Вправа «Песик»

Глибокий вдих — тривалий видих із вимовлянням: «Гав — гав — гав». (Змінювати силу і висоту голосу, інтонацію.)

Вправа «Як кішка собаку налякала»

Короткий вдих через ніс — затримка дихання — тривалий видих із вимовлянням: «ф — ф — ф» та «Ш — ш — ш» (протяжне голосне нявчання на одному видиху).

Вправа «Кошеня»

Глибокий вдих — затримка дихання — тривалий видих із вимовлянням: «няв — няв — ня — яяв» (протяжне нявчання на одному видиху).

ПАЛЬЧИКОВІ ВПРАВИ**Вправа «Зайчик»**

Зайчик весело танцює, (зробити зайчика на правій руці. Виконувати вказівним та середнім пальцями вперед-назад, вгору-вниз)

Носиком він нюхає, (великий палець — носик зайчика — відгинається від безіменного та знову до нього повертається)

Зайчик вушками ворушить, (вказівний та середній пальці притиснуті один до одного, потім розтискуються)

Лапками він стукає, (безіменним пальцем та мізинцем по черзі стукають по великому пальчику)

«Бум-буру-бум, бум-буру-бум!»

Вправа «Зайченятко»

— Ой, маленьке зайченятко, (діти показують зайчика)

Де твоя домівка-хатка? (Показують дах — з'єднують долоні під кутом над головою.)

— В мене хата за горбочком, (дах, дерево — з'єднати долоні під кутом перед грудьми)

Під ялинкою й дубочком.

Вправа «Їде білка своїм возом»

На кожен назву тварини діти загинають у кулачок пальці, починаючи з великого:

Їде білка своїм возом,

Каже: — Я підвезти могу:

Лисичку-сестричку,

Горобчика, синичку,

Ведмедя товстоп'ятого,

Ще й зайчика вухатого.

Вправа «Їжачок»

Їжачок-хитрячок, (З'єднати долоні разом із пальцями й підняти вгору.)

Голочки гостренькі. (Великі пальці на себе, решту перехрестити й поворушити ними.)

Ось грибки під дубком (Дерево — долоні виставлені вгору, переплести їх навхрест.)

Він збирає маленькі. (Гриби — ліва рука зібрана в кулачок, права накриває його.)

Вправа «Білочка»

Білка ще й торгує трішки, продає вона горішки:

Лисичці-сестричці, горобцю, синичці,

Ведмедю косолапому, зайчику вухатому.

Кому — у дзьоб, кому — у жменю, кому — у кишеню.

(Діти по черзі загинають пальчики спочатку на одній руці, потім на другій, починаючи з великого пальця.)

Вправа «Киця»

Киця сердиться та випускає пазурі. (Долонька з пальчиками напружені.)

Киця добра. (Долонька і пальчики м'які.)

Стукаємо чотирма пальчиками по столу — кішка біжить.

(Спочатку діти виконують вправу для кожної ручки окремо, а потім — обома руками разом.)

Вправа «Коза»

Внутрішній бік долоні опущений вниз. Указівний палець і мізинець виставлені вперед. Середній та безіменний пальці притиснуті до долоні й охоплені великим:

— Ме-ме-ме, ме-ме-ме! —

Кізка сердито наставила роги,

Всіх проганяє діток з дороги:

— Ме-ме-ме, ме-ме-ме!

Вправа «Песик»

Долоні обох рук стулені. Великі пальці піднімаються й опускаються одночасно. Руки рухаються вперед, ніби собака когось наздоганяє. Діти можуть промовляти: «Гав-гав».

Ось біжить собака злий —

Розбігайтеся мерщій!

ПСИХОГІМНАСТИКА

Гра «Мешканці лісу»

Вихователь. Діти, уявіть, що ви потрапили до лісу. Там можна зустріти багато цікавих мешканців. Зобразіть їжачка, який згорнувся в клубочок, хитру лисичку, довгоногого журавля, жабку-пострибушку, оленятко, яке брикається.

Гра «Мисливці»

Вихователь. Ми — мисливці. У нас у руках фоторушниця.

• Вистежуємо тигра.

• Фотографуємо ведмеда.

• Злякалися вовка.

Гра «Хворі тварини»

Вихователь. Діти, пам'ятаєте казку про лікаря Айболить? До нього приходили хворі.

Давайте покажемо:

- песика Барбоса, якого курка клюнула в носа;
- зайчика, який потрапив під трамвай;
- жирафа із хворою шиєю;
- мавпочку із застуженим горлом;
- бегемотиків, які тримаються за животики.

Гра «Подорож на повітряній кулі»

У подорож зібралися зайчик, їжачок, лисичка, ведмедик. Покажіть:

- зайчика, який усього боїться;
- хороброго їжачка;
- хитру лисичку;
- вайлуватого ведмедика.

Гра «Лисичка підслуховує» (на вираження основних емоцій)

Лисичка стоїть біля вікна хатинки, у якій живе котик із півником і підслуховує, про що вони говорять.

(Голова в дітей нахилена — підслуховують, корпус тулуба злегка нахилений уперед.)

Гра «Я — ведмедик»

Діти, маленьке ведмежатко дуже кумедне, клишоноге, одягнене в пухнасту коричневу шубку. Коли воно виросте — стане великим, навчиться плавати, перекидатися, лазити по деревах, ходити на двох лапах. У цирку ведмеді їздять на велосипедах і катаються на ковзанах. Ведмідь — великий ласун. Якщо добереться до бджіл — обов'язково засуне свою мохнату лапу в мед. Тож давайте зараз перетворимося на маленьких ведмедиків та покажемо, як вони ходять, ревуть.

Гра «Я — зайчик»

Вихователь. Діти, ви зараз спробуєте відтворити особливості поведінки і характер зайчика: як спить, стрибає, піднімає вухка і прислухається, втікає, ховається.

РЕЛАКСАЦІЯ

Гра «Сиділи два ведмеді»

Діти стають півколом напроти вихователя й повторюють за ним слова й рухи.

— Сиділи два ведмеді й готували їсти. *(Присідають.)*

— Один читав газету. *(Витягують руки вперед, стискають кулачки, злегка повертають голову праворуч і ліворуч.)*

— А інший місив тісто. *(Притискають кулачки один до одного, роблять колові рухи.)*

— Замісили одним махом, тільки гепнулися в тісто. *(Падають на килим.)*

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ

Гра «Зайчик»

Зайчик сірий умивається, *(діти показують усі рухи)*

Певне, в гості він збирається.

Вимив носик, вимив хвостик,

Вичистив і вимив ротик.

Вимив він обидва вуха

Й рушником їх витер сухо.

Сірий зайчик сів і жде,

Спритно вушками пряде.

Зимно зайчику стояти,

Треба трішки пострибати:

Скік-скік, скік-скік. *(Діти стрибають.)*

Треба трішки відпочити,

Пострибавши відпочили,

І усі тихенько сіли. *(Піднімають руки вгору — дихають та сідають на місця.)*

Гра «Їжачок»

Йшов по лісу їжачок, *(діти йдуть)*

В нього шубка з голочок,

Ніс багато грушечок, *(діти відводять руки в сторони)*

Аж болів його бочок.

Раз, два, три, чотири, п'ять!

Зупинився спочивать. *(Зупиняються, виконують нахили вперед.)*

Піклувався їжачок про маленьких діточок,

Чарівних, непосидючих,

Дуже милих і колочих.

Десять, дев'ять, вісім, сім!

Грушечки ці ніс він їм. *(Діти крокують.)*

Гра «Хом'ячок»

Хомко, хомко, хом'ячок,

Покажи-но свій бочок. *(Руки в боки, легкі повороти тулуба.)*

Хомко рано прокидається

І ретельно умивається. *(Присідають. Легкими рухами обох рук водночас проводять по обличчю від носа до щік. Підводяться, потирають долоньку об долоньку.)*

Підмітає Хомка хатку

І виходить на зарядку. *(Переступають з ноги на ногу, руки в боки.)*

Раз, два, три, чотири, п'ять,

Хомка хоче сильно спать. *(Стрибки на місці з переходом на ходіння з рухами рук, відновлення дихання.)*

Гра «Білочки»

Раз, два! Пострибали!

Три, чотири! Назад стали.

Лапки вліво, лапки вправо,

Лапки вгору підняли.

Всі тихесенько присіли,

Потім швидко підвелись

І за науку знов взялись.

Гра «Ведмежата»

Тупу, тупу ведмежата,

Йдуть по мед вони, малята.

А на них напали оси,

Не прогнати їх ще досі.

Гра «Малесенькі звірята»

Ми вчимося ходити,

Ми сьогодні не малята,

А малесенькі звірята. *(Ходіння на місці.)*

У лісочку проживаєм,

До пеньочка завітаєм!

Першими прибігли зайчики,
 Зайчики-пострибайчики,
 Зайчики-пострибайчики. Скік-скік-скік! (*Стрибки на місці.*)
 А за зайчиками — лисичка,
 Рудохвостая сестричка. (*Ходимо, як лисичка.*)
 Йде ведмедик клишоногий,
 Ледве піднімає ноги.
 Туп-туп-туп.
 Тихо їжачок повзе,
 Груші, яблука везе.
 Їжачок, їжачок,
 В нього повний рюкзачок!

Гра «Лисичка»

Діти під музику зображають ходу і поведінку хитрої лисички.
 Лисичка-сестричка, красуня руда,
 В лисички м'яка і легенька хода,
 Улесливо лисонька всім усміхається,
 Когось обдурити знову збирається.

Гра «Кіт та миші»

Мишки йдуть, ступають кроком,
 У кутку дримає кіт.
 Не збудити ненароком...
 Гей, навшпиньки, тихий хід. (*Ходіння навшпиньки.*)

Гра «Цапок»

Діти за допомогою відповідних рухів зображають, як іде цапок.
 Жвавий дуже наш цапок:
 Копитцями — цок-цок-цок!
 Любить полем він бродити,
 Та ніжками цокотіти.

ЗАГАДКИ

Я маленький, я вухатий,   Пухова руденька шуба,
 Попелястий, волохатий.   Із сосни стриба на дуба.
 Я стрибаю, я тікаю,   Хвіст у неї, як мітла,
 Дуже кущий хвостик маю.   А сама на зріст мала.
 (*Засць.*)   (*Білка.*)

В теплій шубі він лежить,
 Цілу зиму міцно спить.
 А пробудиться від сну —
 Зустрічатиме весну.
 (*Ведмідь.*)
 Дивний звірок:
 Круглий, мов клубок,
 Голки стирчать —
 Спробуй узять.
 (*Їжачок.*)
 Погляд гострий і колючий,
 Часом навіть дуже злючий;
 Клацне зубом — і нема...
 І шукай тоді дарма.
 (*Вовк.*)
 Прийшла із довгим віником
 До нашого півника,
 Схопила півня на обід
 Та й замела мітлою слід.
 (*Лисиця.*)
 Це який дивак знадвору
 Носить здобич у «комору»,
 Не на спині у мішку,
 А сховавши за شوку?
 (*Хом'як.*)
 Кулька-малявка
 Бігає під лавку,
 Крихти підбирає,
 Від kota тікає.
 (*Миша.*)
 У нього носик, як у свинки,
 Та колючі всі щетинки,
 Мов клубочок-будячок,
 Йде по стежці... (*їжачок.*)
 Гарну вовну
 Й ріжки має,
 «Бе-е-е», — сердито
 Промовляє.
 (*Баран.*)

На подвір'ї живе,
 Будинок стереже.
 Хто в гості йде —
 Хазяїну знать дає.
 (*Собака.*)
 Вусатенька, волохатенька,
 Муркоче, бо молока хоче.
 Ходить вона тихо,
 Буде мишкам лихо.
 (*Кішка.*)
 Попереду — п'ятачок,
 Позаду — гапличок,
 Посередині — спинка,
 А на ній — щетинка.
 (*Свиня.*)
 Він великий і красивий,
 Як біжить, то в'ється грива,
 Копитами туп-туп-туп,
 По камінню цок-цок-цок.
 (*Кінь.*)
 Не дід, а з бородою,
 Не бик, а з рогами,
 Не корова, а доїться,
 Дає пух, а не птах.
 (*Коза.*)
 Коротенькі ноги,
 Завитками роги,
 Шерсть м'яка і густа,
 І курдюк замість хвоста.
 (*Баран.*)
 Хто постійно жує
 Та смачненьке молоко дає?
 (*Корова.*)
 Хвіст крючком,
 Ніс п'ятачком.
 (*Свиня.*)
 Весь час умивається,
 Та й разу не втирається.
 (*Кіт.*)

ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Вправи «Я — зайчик», «Я — ведмедик» (див. с. 41)

Гра «Я — їжак»

Згадати із дітьми про їжачка. Він уміє швидко бігати, перебираючи лапками. Якщо небезпека — скручується в клубок і перетворюється на колючу кульку. Улюблене заняття їжачка — збирати в лісі запаси на зиму: гриби, яблука, ягоди. Він не дасть зіпсуватися від морозу яблуку, яке впало, настромить його на свої голки і — шусь у нірку. За цю бережливість прозвали їжачка мудрим: він не загине від голоду, не дасть себе скривдити, згорнеться клубочком і сам не зачепить нікого. Мудрий їжак!

Показати, як вигинається його спинка з колючою шубкою, як утягується голівка в підведені плечі, як він швидко перебирає лапками, обережно озирається навкруги, збирає гриби, згортається у клубочок.

Гра «Будинки тварин»

Матеріал. Зображення 6 тварин, різних за розміром (слона, ведмеда, зайця, їжачка, миші). Для тварин потрібні будинки — 6 аркушів паперу різної величини (наприклад, прямокутники, сторони яких дорівнюють 17, 15, 13, 11, 9, 7 см).

Дорослий розкладає будинки від більшого до меншого і пропонує дитині розселити тварин. У найбільшому будинку буде жити слон, його треба покласти у відповідний прямокутник і т. д. Після цього тварини йдуть гуляти (картки із зображеннями перемішуються). На прогулянці зайчик раптом згадав, що він забув удома моркву. **Завдання** — допомогти зайчику знайти домівок. Якщо не вдається, запропонуйте дитині перевірити, де потрібний будинок. Для цього всім тваринам треба повернутися у свої будинки, можна по черзі.

Ігрове завдання «Хитро придумано»

Вам знадобляться картки із зображеннями різноманітних тварин, наприклад: кенгуру, бобра, лисички, мавпи, слона тощо.

Прочитайте дитині вірші про цих тварин, розгляньте картки. Обговоріть, які особливості зовнішнього вигляду кожної тварини, хитро придумані природою, завдяки чому полегшується життя кожної з них.

Ігрове завдання «Мисливець»

Відмітьте на підлозі умовну лінію, яка буде означати ліс. Оберіть мисливця, який за кілька кроків від лісу говорить: «Я йду до лісу, буду полювати на ...» Крокує вперед і каже при цьому назви диких тварин, які не повинні повторюватися. Якщо мисливець доходить до лісу — він перемагає.

Ігрове завдання «Вгадай за описом»

Вам знадобляться картинки із зображеннями тварин, бажано, на окремих картках. Запропонуйте дитині за описом відгадати, яка тварина намальована.

Додаткові запитання можуть бути такими:

- Якого розміру тварина?
- Який зовнішній вигляд (голова, тулуб, лапи, хвіст, вуха, якого кольору хутро)?
- Яке місце проживання (барліг, лігво, нора)?
- Чим харчується?

Ігрове завдання «Рухайся, як...»

Обирається ведучий, який рухається по кімнаті, а інші діти — ланцюжком за ним, промовляючи при цьому: «Рухайся, як...» Раптово ведучий обертається і називає якусь тварину, наприклад: «Заєць». Кожен із дітей повинен почати рухатися так, як, на його думку, рухається заєць.

Після чого ведучий знову йде по кімнаті, називаючи при цьому різних тварин, а інші діти імітують рухи. Під час гри ведучі міняються.

Ігрове завдання «Характер тварин»

Матеріал. Зображення різноманітних тварин (вовка, ведмеда, крокодила, зайця, змії, лисиці, черепахи), у яких відсутнє обличчя.

Дитині пропонується домалювати малюнок так, щоб можна було здогадатися, в кого з них який характер.

Гра «Відгадай тварину»

Інструкція. Одна дитина бере картку із зображенням тварини. Потім намагається показати цю тварину шляхом пантоміми. Діти відгадують, яку тварину показано.

Ігрове завдання «Пташка — рибка — звір»

Ведучий тримає в руках бубон. Діти утворюють коло й по черзі повторюють: «Пташка — рибка — звір», передаючи по колу ще один бубон. Коли ведучий ударить у бубон, той, хто в цей час тримає інший бубон, повинен назвати пташку, рибу або звіра, відповідно до названого слова.

Ігрове завдання «Хто як розмовляє»

Вам потрібен м'яч. Ведучий кидає м'яч і промовляє назву тварини. Повертаючи м'яч ведучому, дитина повинна відтворити звук, який промовляє ця тварина. Наприклад:

- Собака — гавкає.
- Кішка — нявчить.
- Корова — мукає.
- Свиня — хрюкає.
- Миша — пищить тощо.

Вправа «Я кіт»

Інструкція. Відгадати загадку: «Мохнатенький, вусатенький, їсть і п'є, пісеньку співає». Розповісти про дружбу чорного kota з ніччю: коли настає ніч, вона ховає kota і в темряві світяться лише його зелені очі. Удень коти люблять спати й вибирають для цього тепленьке місце. Запропонувати дітям показати, як спить кіт, як він вигинає спинку, вмивається, мурчить.

ЛОГОРИТМІКА**Кізка**

Пов'язала кізка хустку

І помчала у капустку,

А ми кізку упізнали

І з капустки геть прогнали.

(Діти виконують рухи за змістом.)

Кінь

Кінь катає дітлахів,

Кіт Мурко ковбаску з'їв.

Квохче квочка: «Ко-ко-ко!»

Кинь ці витівки, Мурко!»

Коник

Гойда, гойда,

Добра в коника хода.

Поводи шовкові,

Золоті підкови.

(Діти йдуть, високо піднімаючи ніжки.)

Песик

Песик каже: «Гав-гав-гав!»

Котик каже: «Няв-няв-няв!»

А курочка: «Ко-ко-ко!»

Пийте діти молоко!»

Корівонько

Ти, корівонько, чому

Все говориш «му» та «му»?

Ти гляди, не забувай —

Молочка, корівко, дай.

(Показують пальцем.)

Гусак

Руку, сперши на лікоть, поставити вертикально. Кисть із витягнутими пальцями, немов голова гусака, рухається під слова:

Як злякав нас всіх гусак:

Зашипів страшенно.

Та за п'яти став кусать,

Довгу шию вигинать.

Качка

(Ходіння навпочіпки, розхитуючись. Ритмодекламація.)

У розкачку ходить качка,

Вміє плавать ще вона,

А малята всі за нею:

Кря-кря-кря та кря-кря-кря.

Півник

Любить наш півник

Ще до світанку

Всім побажати

Доброго ранку.

Ку — ка — рі — ку!

(Діти йдуть, піднімаючи високо ніжки.)

Бідні зайчики

В лісі сніг. У лісі звірі.

Зайченята скачуть білі. (Діти стрибають.)

Дуже їстоньки хотять

Та із голоду тремтять. (Тремтять.)

Ми зайчаток погодуем,

Їм морквицю подаруем. (Простягають вперед руки.)

Зайчик

Має зайчик довгі вушка,

Має лапки, як подушки.

Від лисички він тікає,

Гарно й весело стрибає. (Діти виконують рухи за змістом.)

Лисички

Три лисички, три сестрички

Міють лапки, міють личка. (Діти виконують рухи за змістом.)

Не виводить тато лис

Їх немитими у ліс. (Показують пальчиком.)

Лисичка

Йшла лисичка через ліс,

Ось і лапки, ось і хвіст.

Ти, лисичко, зупинись

І навколо подивись. (Діти виконують рухи за змістом.)

ПЕРНАТІ ДРУЗІ (ЗИМУЮЧІ, ПЕРЕЛІТНІ, СВІЙСЬКІ ПТАХИ)

АРТИКУЛЯЦІЙНІ ВПРАВИ

Вправа «Індики»

Трохи відкрити рот. Покласти широкий язик на верхню губу, рухати широким переднім краєм язика по верхній губі вперед і

назад, не відриваючи язик від губи, ніби погладжуючи її. Спочатку рухи повільні, потім прискорити темп і додати голос, поки не почуветься: «бл — бл — бл».

Вправа «Дятел»

Посміхнутися, відкрити рот. Постукати кінчиком язика по альвеолах, багаторазово й чітко вимовляючи звук «т».

Вправа «Дві індички»

Стати прямо, ноги нарізно, руки на поясі.

Глибокий вдих — затримка дихання — тривалий видих. Діти, нахилившись уперед, вимовляють з різною силою та висотою голосу: «Бл — бл — бл — бл».

ВПРАВИ-ЗВУКОНАСЛІДУВАННЯ

Вправа «Зігрій синичку»

Глибокий вдих через ніс — затримка дихання — тривалий теплий видих (на уявну синичку в долоньках) із вимовлянням: «Ху — х — х — ххх».

Вправа «Соловейко тьохкає»

Повільний вдих через ніс — затримка дихання — плавний тривалий видих: «Тьох — тьох — тьох».

ПАЛЬЧИКОВІ ВПРАВИ

Вправа «Пташечка»

Діти перехрещують руки на рівні зап'ястя і виконують рухи: махають долонями вгору-вниз та повторюють віршик:

Пташечки літають —

Крильцями махають.

А долоньки у діток,

Наче крильця у пташок.

Вправа «Запрошення»

На кожну назву пташки загинати пальчики лівої руки:

Я ладнаю годівнички

Для горобчика й синички,

Для сороки й глухаря,

Для малого снігурця.

Крихт насиплю і пшонця.

Прилітайте, друзі милі,

Не лякайтесь заметілі!

Вправа «Пташки»

Маленька пташка прилетіла до нас. *(Рух долонями рук.)*

Маленькій пташці зерняток я дам. *(Долоньки зігнуті у вигляді тарілочки.)*

Маленька пташка зернятка клює. *(Великий і середній пальці рук з'єднати, імітуючи дзьоб.)*

Маленька пташка пісеньку співає. *(Діти проговорюють «чирик-чик-чик».)*

Вправа «Йшла зозуля»

Йшла зозуля на базар, *(вказівним і середнім випрямленими пальцями йдемо по столу (інші підігнуті))*

Несла в кошику товар, *(долоні з'єднуються кошиком)*

Кошик упав на землю — бух! *(Ударяємо зімкненими долонями по столу, роз'єднуємо руки.)*

З нього — десять (дев'ять, вісім) мух!

(Розводимо руки, ворушимо пальцями, наче мухи летять.)

Вправа «Гніздечко»

У гніздечку пташенятка

Ждуть матусю із зернятком.

(Діти утворюють гніздечко пальцями однієї руки, які міцно тримають пучок пальців другої руки — пташенят.)

Вправа «Курочка і півник»

Курочка я молоденька

І моторна й чепурненька, *(діти роблять з пальців курочку)*

Заспіваю кудкудах!

І сховаюся під дах. *(Діти роблять дах із пальців обох рук.)*

А я півник-співунець, *(роблять з пальців півника)*

Маю на голівці гребінець. *(Діти поглажують голову то правою, то лівою руками.)*

Заспівав: «Кукаріку!»

І сховався в курнику. *(Діти роблять дах долонею обох рук.)*

Вправа «Качечка»

Робимо качечку за допомогою долоні з витягнутими пальцями, складеної у вигляді кута, вказівний палець торкається великого.

Качечка криче —

Каченят не баче.

Кличе качечка курчат:

Чи не бачили качат?

Вправа «Гусак»

Передпліччя ставимо вертикально, лікоть — під прямим кутом. Указівний палець опирається на великий. Усі пальці притиснені один до одного.

Сірий гусак, гордий гусак

Шию свою витягає ось так.

Пальчикова гімнастика-лічилка

Скоро з півдня прилетять

І граки, і чаплі, *(діти імітують руками приліт птахів)*

За вікном уже дзвенять

Краплі, краплі, краплі... *(Діти стукають пальцями по столу.)*

ПСИХОГІМНАСТИКА

Вправа «Качка з каченятами»

Вихователь. Давайте зобразимо каченят, які крокують до річки. Треба виразити емоції в ситуаціях:

- одне каченя поранило ніжку *(показати страждання та біль)*;
- каченята побачили великого собаку *(показати, як вони злякалися)*;
- мама-качка захищає каченят, а потім — учить їх плавати.

Вправа «Курчатко»

Вихователь. Діти, відгадайте загадку:

З'явився в жовтій щубці, прощавайте дві шкарлупки. Хто це? *(Курчатко.)*

Зобразить курчатко, яке сидить у яйці. Покажіть, як воно вибирається зі шкарлупи: спочатку висунуло голівку, потім — праве крильце, потім — ліве.

Вправа «Боязке курча»*(Діти показують риси характеру.)*

Курчатко вперше вийшло у двір, воно боїться. Йому здається, що його от-от скривдить цуценя.

Вправа «Пташиний двір»

Вихователь. Діти, давайте перетворимо нашу групу в пташиний двір, а самі ви будете птахами, які там живуть. Слід показати:

- поставу півня, його ходу, як він кричить;
- кудкудахтання курки, швидке збирання нею зерняток;
- поважного гусака з витягнутою шиєю, лопотіння його крил.

ФІЗКУЛЬТХВИЛИНКИ**Гра «Сірі гуси»**

Сірі гуси у вирій летіли, *(діти махають руками)*

На галявину сіли. *(Сідають на підлогу.)*

Сіли-посиділи,

Дзьобом травичку подзьобали. *(Б'ють пальчиком об підлогу.)*

Сіли, посиділи

Та далі полетіли. *(Махають руками.)*

Гра «Гуси»

Сірі гуси налетіли *(діти помахали руками)*

І на лузі тихо сіли, *(поклали долоні на стіл)*

Походили-походили, *(ходять пальчиками по столу)*

Попоїли-попоїли, *(показали пальчиками)*

Знялися і полетіли. *(Помахали крилами.)*

Гра «Лебеді»

Лебеді летять,

Крильми махають... *(Діти піднімають руки через сторони вгору.)*

Линуть над озером —

На воду позирають... *(Діти розводять руки в сторони, виконують нахили тулуба вперед з прогинанням спини.)*

Свої тонкі шії

— Гордо вигинають... *(Складають руки в замок за спиною, плечі розправляють, дивляться вгору.)*

Зграйкою тихесенько

На озеро сідають... *(Взявши руки в боки і відвівши плечі трохи назад, повільно присідають.)*

Гра «Ой ходили журавлі»

Ой ходили журавлі

То великі, то малі. *(Діти через сторони піднімають та опускають вгору прямі руки.)*

Посідали на ріллі

Та співали: «Трі-лі-лі». *(Тримаючи руки на поясі, присідають.)*

Там, де гнеться верболіз,

Чорногуз у став заліз. *(Піднявши руки вгору, нахилиються праворуч-ліворуч.)*

Крила мие у водіці —

Вичищає крила птиця. *(Витягнувши шию, нахилиються вперед, потирають руки перед собою.)*

Бо бруднулею ходить

Йї сумління не велить. *(Піднімають зігнуте коліно та руки водночас.)*

Пострибає так хвилинку *(стрибки на місці на обох ногах)*

Йї годувать летить дитинку. *(Плавно піднімають та опускають руки.)*

Гра «Сороки»

Станьмо струнко!

Руки в боки!

Пострибаємо, як сороки.

Стрибу-стрибу!

Скоки-скоки!

Пострибаємо, як сороки!

Гра «Пташка»

Долоні повернуті до себе. Великі пальці випрямлені від себе і переплетені, ніби зачеплені один за одного — голова, інші пальці зімкнені — крила.

— Віть-віть-віть, віть-віть-віть! —

Пташечка співає.

Швидко крильцями махає,

Сонечко стрічає.

Гра «Гусенята»

Діти ходять по килиму, тримаючи руки на колінах, та імітують гуску.

Йдуть купатись каченята,
А на зустріч гусенята,
Гелготять, вклоняються —
Ніби всі вітаються.

Гра «Гусак»

Наш гусак піднявся на кладку, *(діти роблять відповідні рухи руками)*

Став, як завжди, на зарядку,
Крила вгору піднімав
І до низу опускав.

Повертався вліво-вправо —
Ой, яка цікава вправа.
Покрутив він головою,
Саме так, як ми з тобою.
Як зробив гусак зарядку,
Вмить у річку — стриб із кладки. *(Діти роблять стрибок і присідають.)*

Каже качур: «Так-так-так!
Фізкультурник наш гусак!»

Гра «Курчатко»

Попищали, попищали, *(діти звуконаслідують курчатко «ні-ні-ні»)*

Дружно просо подзьобали *(присідають, пальчиками стукають по підлозі)*

І до матері стрибочком
Жовті збіглися клубочки. *(Діти виконують стрибки на двох ногах.)*

Заховались під крило,
Наче їх і не було. *(Діти присідають біля вихователя, закриваються долоньками.)*

Гра «Півник»

Вранці півник уставав,
Дзвінко голос подавав: *(діти виконують змахи руками)*

Кукуріку, кукуріку! *(Діти звуконаслідують.)*

Раз знайшов він колосок
Та поклав його в мішок. *(Нахили вперед.)*

До млина із ним пішов
І на борошно змолот. *(Діти імітують рухи млина.)*

І шоранку залюбки
Випікав він пиріжки. *(Діти плескають у долоні.)*

Гра «Курочка»

Долоня розташована вертикально, великий і вказівний пальці утворюють око, інші пальці — напівзігнуті, накладаються один на один.

Не турбуйте курку: клеє курка крупку.
Крупка дрібненька, курочка рябенька.

ЗАГАДКИ

Хату на хаті має,	Здогадалися ви, однак,
Жабам рахунок знає.	Поселився у нас...
<i>(Лелека.)</i>	<i>(Шпак.)</i>
Уночі гуляє — в день спочиває.	Не коваль, а кую
Має круглі очі,	Цілий день у гаю,
Бачить серед ночі.	Я кувалди не маю,
<i>(Пугач.)</i>	Все безжурно співаю.
Чорні гострі крила має,	Ви мене зустрічали...
Дуже швидко скрізь літає.	Хто я? Відгадали?
Над вікном гніздо буде,	<i>(Зозуля.)</i>
В теплому краю зимує.	У калині ховається,
<i>(Ластівка.)</i>	Витьохує, заливається,
Довгі ноги, довгий ніс.	Не шпак, не горобейко,
Прилетів — обід приніс.	А співучий... <i>(соловейко.)</i>
Смачненьких жабеняток	Мов знак запитання ожив,
Для своїх маляток.	Повільно озером поплив.
<i>(Чапля.)</i>	Умить піднявся, летить у небі
У садочку, біля тину,	Ширококрилий, білий... <i>(лебідь.)</i>
Я зробив йому хатину,	Кожний добре мене знає:
Він навколо обдивився,	Найчорніший птах весняний.
Засміявся й оселився.	Я по полю походжаю,

Черв'яків усіх з'їдаю.
(Грак.) Уночі гуляє,
Прилетіли гості, А вдень спочиває,
Сіли на помості, Має круглі очі,
Без сокири, без лопати Бачить серед ночі.
Поробили собі хати. (Сова.)
(Птахи.) Молодець так молодець!
Зимуючі птахи Має шпори й гребінець.
Балакуча скрекотуха Гребінцем тим не чесався
Все почує, все підслуха. І на конях не катався,
Ліс швиденько облетить Та без шпор і гребінця
І про все розкаже вмиль. Не було б і молодця!
(Сорока.) (Півень.)
День і ніч я стукаю, По двору я походжаю
Всі дерева слухаю. І водичку скрізь шукаю.
Б'ється, стука молоток, Я щодня ходжу до річки,
Він лікує наш садок. Бо не можу без водички.
(Дятел.) Я хлюпочуся щодня,
Маленький хлопчик Кря-кря-кря.
У сірій свитці, (Качка.)
По дворах стрибає, Наче сонячні клубочки
Крихти збирає. Хтось розсипав біля квочки.
(Горобець.) Хто це там пищить, малята?
Птах оцей червоногрудий Здогадалися?
Не лякається простуди. (Курчата.)
Як сніги впадуть — умить Хто у водичці грається?
Із Сибіру прилетить. Її не лякається?
(Снігур.) Жовтенькі малята,
Цікава пташина Звуть їх... (каченята.)
У нас проживає. Як качка по воді пливе,
Животик жовтенький Як кінь травичку скубе,
Ця пташечка має. Шипить, як змія.
В краї далекі не відлітає, Боюсь його я!
Зимує тут і для нас співає. (Гусак.)
(Синичка.) Що, малята, це за птиця:
Голос має хрипливатий, Нас із вами не боїться,
Колір пір'я сіруватий. Не літає високо,
Це розумна каркарона, Промовляє: «Ко-ко-ко»?
Звати пташку цю... (ворона.) (Курочка.)

ІГРИ ДЛЯ РОЗВИТКУ ПСИХІЧНИХ ПРОЦЕСІВ

Лічилка

Йшла зозуля повз садок,
Подзьобала огірок.
Закричала: «Ку-ку-мак!»
Розтули один кулак.

Ігрове завдання «Качка й каченята»

З числа гравців обирають качку й лисичку. Решта гравців — каченятка. Качка вчить каченят літати: бігає по майданчику в різних напрямках і махає руками — літає. Зграйка каченят біжить і повторює за нею рухи.

У цей час за сигналом ведучого (дорослого) вибігає з нори лисичка. Каченята повинні швидко присісти, щоб лисиця їх не помітила. Руда ловить тих, хто не встиг присісти.

Вправа «Скажіть навпаки»

Вихователь пропонує дітям підібрати слова, протилежні за значенням.

- Лелека великий, а соловей — ...
- У лелеки довга шия, а в зозулі — ...
- Лелека білий, а грак — ...
- У солов'я сіра грудка, а в ластівки — ...

Переказ оповідання «Граки прилетіли»

Першими прилітають граки. Ще навкруги сніг, а вони вже тут. Відпочинуть трохи та починають вити гнізда. В'ють гнізда граки на вершині високого дерева. Вони виводять своїх пташенят раніше, ніж інші птахи.

- Які птахи прилітають навесні першими?
- Що відразу починають робити граки?
- Де вони в'ють гнізда?
- Коли вони виводять пташенят?

Вправа «Я — пташка»

Запропонувати дітям перетворитися на пташок, показати, як вони радіють весні, як пробуджують землю від сну. Діти дітей можна супроводжувати грамзаписом із пташиними голосами. Після гри запропонувати пташкам відпочити, сісти на гілки дерева.